

Respect pentru autorul și traducător

Radu Portocală

La chute de Ceausescu

Traducere din limba franceză:

Horia Nicola Ursu

Coperta:

Alexandru Popescu

Ilustrație copertă:

© Éditions Kryos, 2019

Redactor:

Cornel Catana

Tehnoredactor:

Veronica Popescu

Corector: Marilena Pribu

Lector: Ovidiu Vitan

ISBN 978-606-94723-1-6

Toate drepturile rezervate. Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări fără acordul scris al editorului este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor

RADU
PORTOCALĂ

Nică Suțoreanu
Căderea lui Ceaușescu (în spatele lui Ceaușescu) este
o opere revoluționară și originală în ceea ce încadrează în
Căderea lui Ceaușescu (Împărțirea lui Ceaușescu), apărând
în mod direct și la fel de puternic ideea că
căderea lui Ceaușescu a fost o revoluție populară, care
a venit de la popor și nu de la el însuși.

Căderea lui Ceaușescu

Prefață de Ion Cristoiu

Editura Mediafax 2019

- 2005 - 2006 Director al Institutului Cultural Român din Paris (grad diplomatic de ministru consilier) – demisie.
- 2007 - 2009 Initiator și director al colecției «Domaine roumain» la Éditions Kryos, Paris.

CONTRIBUȚII ÎN PRESA EUROPEANĂ ȘI ROMÂNEASCĂ
(România liberă, Cotidianul, Curierul românesc, Căminul românesc, l'Express, Le Quotidien de Paris, Libération, Enjeux du Monde, Dynasteurs, La Libre Belgique, Soviet Analyst).

NUMEROASE EMISIUNI ȘI INTERVIURI LA RADIO ȘI TELEVIZIUNE: France Culture, France Inter, France Infos, RFI, Radio Suisse Romande, Radio Bruxelles, Radio Liège, Radio Free Europe, BBC, Radio București, Radio Timișoara, Antenne 2, La 5, TV 5, La Cinquième, RTBF – Bruxelles.

FUNCTII ONORIFICE

Consilier științific al Centre géopolitique, Paris.
Membru al Consiliului de garanție morală al Institutului Național pentru Memoria Exilului Românesc, București.

CĂRȚI PUBLICATE

În franceză:

Autopsia loviturii de stat din România, Paris, Éd. Calmann-Lévy, 1990.
Executarea soților Ceaușescu, Paris, Éd. Larousse, 2009.
Golul răsunător, Paris, Ed. Kryos, 2018.

În română:

Semn în pustiire (poezie), București, Ed. Vinea, 2013.
Istoriile de familie (studii genealogice), Brăila, Ed. Istros, 2015.
Un președinte împotriva României Chișinău, Ed. Cartier, 2015
– retrasă de la raft de către editură în ziua aparitiei.
Lamentabilul deceniu, Paris, Non Grata, 2018.
Revers 1999-2000, Paris, Non Grata, 2018.
A.R.L.U.S. – Începutul sovietizării României (netipărit).
1947 - Distrugerea Partidului Național Tărănesc (netipărit).

CUPRINS

Nemiloasa radiografie a unei căderi sîngeroase	5
Prolog. Primele întrebări, prima îndoială	25
Dezinformarea, o artă utilă	30
Fărâmîțarea imperiului	37
Un sfârșit anunțat	45
Schimbul de ștafetă	57
Scântei false, scântei adevărate	68
Timișoara, zi cu zi	78
Morți la licitație	89
Un dictator fără putere	100
Ultimele încercări	110
Groapa comună	122
O lovitură de stat în direct	131
Basme cu teroriști	145
Fugar sau prizonier?	155
Ultima mascaradă	164
Ambiguitatea datelor	174
Epilog. Tăcerile istoriei	185
C.V. Radu Portocală	189

Nota autorului

Căderea lui Ceaușescu (*La chute de Ceausescu*) este o ediție revizuită și adăugită a cărții *Execuția lui Ceaușescu* (*L'Exécution de Ceausescu*), publicată în 2009 la Édition Larousse.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PORTOCALĂ, RADU

Căderea lui Ceaușescu / Radu Portocală ;
pref.: Ion Cristoiu. –
București : Editura Mediafax, 2019

Index
ISBN 978-606-94723-1-6

I. Cristoiu, Ion (pref.)

Nemiloasa radiografie a unei căderi sîngeroase

După cum am mai scris, eseistul Radu Portocală are meritul – uriaș după mine – de a fi făcut să apară în Franța, în octombrie 1990, când la noi duduia euforia stîrnită de iluzia Marii Revoluții din decembrie 1989, o carte (*Autopsie du coup d'État roumain. Au pays du mensonge triomphant*, editura Calmann-Lévy) prin care evenimentul de răsunet planetar – Căderea lui Ceaușescu – era pus pe seama unei Lovituri de stat regizate de Moscova.

Scutită de complexul moldo-valah, Vai, ce-o să spună lumea?!, lucrarea s-a dovedit de un real ajutor celor care, asemenea mie, contraziceau în România lui 1990 teza oficială a revoltei spontane transformate rapid, ca printr-o dare în clopot, în ditamai Revoluția. Evenimentele din decembrie 1989 (folosesc acest termen, mult mai potrivit decât Revoluție sau Lovitură de stat), radiografiate în cartea din octombrie 1990,

se petrecuseră cu nici un an în urmă. Explicabil de ce, dacă la nivelul intuiției, eseul surprindea prin profunzime, la cel al documentării și al perspectivei suferea.

Îi lipseau rezultatele cercetărilor din ultimii 30 de ani.

Căderea lui Ceaușescu a rămas însă una dintre preocupările majore ale lui Radu Portocală. Multe dintre tezele și datele din prima carte au fost reluate în cea de a doua, *L'exécution des Ceausescu. La vérité sur une révolution en trompe l'œil*, Coll. A rebours, Paris, Larousse, 2009.

În octombrie 2019, la aproape 30 de ani de la tipărirea cărții *Autopsia unei Lovituri de stat*, Radu Portocală a semnat, la editura Kryos, *La chute de Ceausescu*, o ediție revizuită și adăugită a celei din 2009. Titlul de acum mi se pare mult mai bine ales decât cele din 1990 și 2009. El consfințează concentrarea eseului pe esență istorică a Evenimentelor din decembrie 1989:

Căderea lui Ceaușescu.

La alcătuirea noii cărți, autorul a convocat datele obținute în cei 30 de ani de cercetare românească și străină, precum și – lucru cel mai important – perspectiva oferită de trecerea timpului.

Cum se explică preocuparea pentru Căderea lui Ceaușescu la eseistul care trăiește de decenii în Franța, care a colaborat și colaborează la publicații prestigioase de la Paris ? Răspunsul: Radu Portocală e român se dovedește insuficient. Răspunsul complet trimite la o întrebare pe care și-a pus-o mereu din decembrie 1989 încoace Radu Portocală, dușman neîmpăcat al tragerii

mulțimilor pe sfoară, al Teatrului mediatico-politic regizat pentru a ascunde adevărata realitate:

Cum a fost posibil ca nu numai români, dar și europeni să credă că în decembrie 1989 s-a petrecut o Revoluție, cînd, în realitate, a fost o Lovitură de stat?

Și de aici o altă întrebare, de data astă îngrijorătoare:

Dacă a fost posibil o dată, de ce n-ar mai fi posibil și a doua, și a treia oară?

Pentru că – observă Radu Portocală – în lumea de azi își spune cuvîntul regula potrivit căreia nu tot ceea ce ni se arată există cu adevărat.

Dincolo de fațadă se ascund Regiile.

Pe ultima copertă a cărții se poate citi acest text:

„În 1989, Radu Portocală era jurnalist la săptămînalul *Le Point* și corespondent al postului de radio *Voceia Americii*. Devenit consultant al postului de televiziune *Antenne 2* încă de la începutul evenimentelor care au condus la răsturnarea lui Nicolae Ceaușescu, acesta a putut urmări, minut cu minut, evoluția a ceea ce a fost lovitura de stat din România și a fost cel dintîi care a numit-o astfel. În seara zilei de 25 decembrie a asigurat traducerea în direct a «procesului» lui Ceaușescu, o parodie a unui act de justiție ce a precedat o execuție sumară. Toate acestea s-au petrecut în urmă cu treizeci de ani. Acest volum este, deopotrivă, o rememorare și o comemorare a acelor momente“.

La un moment dat, în cadrul corespondenței dintre mine și Radu Portocală pentru publicarea la editura Mediafax a cărții despre Emmanuel Macron (*Le vague*

Respect pentru oameni și cărti

tonitruant, Paris, Ed. Kryos, 2018) am primit un e-mail despre Procesul Ceaușescu:

„Nu peste mult, 30 de ani...

Traduceam «procesul» pentru *Antenne 2* și aproape că ne priveam în ochi“.

Textul prefață o captură făcută în decembrie 1989.

În prim-plan, Nicolae Ceaușescu la Proces.

În stînga, sus, Radu Portocală, surprins în studio, în timp ce traduce.

Radu Portocală nu e singurul analist occidental invitat să comenteze în direct, la un post TV european, desfășurarea Evenimentelor din decembrie 1989.

E însă printre puținii care nu și-au pierdut în acea vreme luciditatea, luat de valul emoției trecătoare. Dușman crîncen al emoției colective folosite abil de politicieni (a se vedea eseul despre Macron), Radu Portocală a putut dibui că e ceva în neregulă în întîmplările transmise în direct.

Își amintește el, în acest sens, în Prolog:

„Puțin după jumătatea lui decembrie 1989, cînd au avut loc primele manifestații la Timișoara, postul național de televiziune francez *Antenne 2* mi-a cerut să-i fiu consultant «pînă se liniștesc lucrurile». Nimeni nu putea să prevadă atunci care avea să fie cursul evenimentelor și nici ce deznodămînt urmau ele să aibă. Am putut urmări astfel, minut cu minut, ce se întîmpla în România – cu avantajul celui care, aflat departe, își poate forma o imagine care, chiar dacă nu e cu adevărat de ansamblu, este măcar mai puțin fragmentată și mai puțin subiectivă decît cea

Căderea lui Ceaușescu

pe care o văd participanții și spectatorii aflați la fața locului. Mi-a fost dat, prin urmare, destul de repede să înțeleg că, în vîltoarea la care asistam, se acumulau și se înmulțeau incoerențele și contradicțiile“.

Una dintre aceste ciudătenii i s-a părut o secvență transmisă de TVR, amintind de montajele literar-artistiche de pe vremea lui Ceaușescu:

„Într-o seară, poate pe 22 sau 23 decembrie, pe ecran a apărut un bătrân țăran, venit, cred, din Maramureș (programul TVR începuse deja să fie captat în străinătate, releele terestre românești, cu rază scurtă de emisie, fiind preluate de televiziunea ungă sau iugoslavă și difuzate către vest prin satelit; dar ceea ce vedeam aici nu corespunde întotdeauna cu ceea ce vedea telespectatorii români: un prim semn al manipulării informațiilor). Îmbrăcat într-un impecabil costum popular și purtînd o tavă pe care se aflau o pîine și sarea de cuviință, bătrînul se adresa românilor din străinătate, rugîndu-i să se întoarcă grabnic în țară. Era ceva ridicol în acest spectacol neverosimil, în încercarea de a accredita ideea că un maramureșean de o anumită vîrstă se îngrijea într-atît de exilați și emigranți, încît parcursese o mie de kilometri, traversînd o țară ce devenise brusc violentă, pentru a-i invita să revină în România. O singură întrebare ar fi fost de ajuns pentru a demonta penibila farsă la care asistam: de unde știa el că se găsise o formulă tehnică pentru a transmite în Occident emisiunile TVR?“.

A fost decticul.

Deși adversar al regimului Ceaușescu și al regimului comunist, în general, Radu Portocală a prins să se îndoiască de veridicitatea a ceea ce se transmitea la TV din România:

„Începînd cu acel moment, senzația punerii în scenă a devenit acută. O minciună de dimensiuni istorice se construia în fața ochilor noștri. Pe scenă evoluau actori de două feluri: cei care cunoșteau adevăratul scenariu, puțini la număr, și cei care, numeroși, erau folosiți fără a li se spune în ce spectacol jucau. Regizorii, care aparțineau primului grup, au considerat, după 22 decembrie, că ar fi util ca unii membri ai celui de-al doilea grup să moară. Din acel moment, piesa a devenit tragedie“.

Din cîte se vede, Radu Portocală invocă o secvență transmisă în străinătate de TVR, în primele seri postceaușiste, în hotarele unui program diferit de cel difuzat în țară. A existat aşa ceva în decembrie 1989?

Dacă da, cine a pus la cale manipularea asta?

Iată două noi întrebări care se adaugă numeroaselor întrebări fără răspuns ridicate de Evenimentele din decembrie 1989.

Noutatea cărții lui Radu Portocală

Despre Evenimentele din decembrie 1989 s-au scris pînă acum, în România și în Lume, numeroase cărți, articole, note și eseuri. Se poate vorbi deja de

o literatură (în sensul de literă scrisă, nu de creație artistică) despre căderea lui Ceaușescu. Ea constituie o realitate ce-ar trebui abordată cu același interes ca și producția despre Evenimentele propriu-zise. Cu atât mai mult se impune aşa ceva, cu cât evoluția traversată de imaginea lui decembrie 1989 în opinia publică de la noi a depins nu de profunzimea cercetărilor, cum s-ar crede, ci de avatarele politicii postdecembriste.

Regimurile de Stînga, chiar și după plecarea lui Ion Iliescu de la Putere, au cultivat teza Revoluției.

Pe de o parte, pentru că Prăbușirea lui Ceaușescu, văzută ca un moment benefic pentru națiune, e atribuită lui Ion Iliescu, pe de alta, pentru că Revoluție sună infinit mai plăcut la urechile complotiștilor decît Lovitură de stat. Una e să dai o Lovitură de stat, moment plin de conotații morale negative – intrigă, manipulări, trădări –, și alta e să conduci o Revoluție, termen rămas în Istorie cu note pozitive. Nu întîmplător, în anii stalinismului a spune că în noiembrie 1917 în Rusia a fost o Lovitură de stat și nu o Revoluție însemna, automat, riscul de a fi adus în fața plutonului de execuție. Regimurile postdecembriste de Dreapta, administrate de partidele anti-PSD, pun accent pe teza Loviturii de stat. În Piața Universității din 1990, Ion Iliescu era acuzat, în strigăte și discursuri, de a fi autorul unei Lovituri de stat (vezi sloganul mișcărilor de stradă din primul an postdecembрист: *Iliescu s-a aflat/Lovitura ta de stat!*). Teza Loviturii de stat a fost și este susținută însă și de Foștii (activiști, securiști). Astfel că, în 1990, implicarea lui Ion Iliescu în Evenimentele din decembrie 1989 e denunțată drept Lovitură de stat

de forțe diametral opuse – cele anticeaușiste și cele nostalgice ale ceaușismului.

Se cuvine să ne întrebăm ce aduce nou cartea în mai mult decât bogata literatură dedicată Evenimentelor din decembrie 1989.

Răspunsul trimite la rîndurile de început, cele din Prologul intitulat **Primele întrebări, prima îndoială:**

„Toamna lui 1989. Era ceva ireal în prăbușirea, unul după altul, a regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, ceva cu totul de neînțeles în faptul că Uniunea Sovietică asista absolut inertă la pierderea, bucată cu bucată, a țării ei imperiu exterior. Toate acele dictaturi violente, combătute fără niciun succes decenii de-a rîndul, păreau a se topi dintr-odată în fața unor manifestații pe care, cu doar un an în urmă, le-ar fi spulberat în chipul cel mai necruțător. Brusc, *dictaturile paralizaseră*. ”

Moscova, aşadar, nu reacționa. Altădată, mișcări similare în Germania de Est, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia fuseseră zdrobite în ciuda protestelor – e drept, cît se poate de timide – ale cancelariilor din Vest. Brejnev concepuse teoria «suveranității limitate», în virtutea căreia trupele sovietice puteau să intervină în orice punct al lagărului socialist pentru a «normaliza» viața politică, pentru a o aduce pe făgașul celei mai riguroase discipline. În toamna lui 1989 însă, Kremlinul nu mai «normaliza» nimic“.

Din start, se destăinuie noutatea:

Perspectiva aparte asupra Evenimentelor din decembrie 1989.

Prăbușirea regimurilor comuniste în Est a fost opera Moscovei, sprijinită de Occident, și nu opera Occidentului, cu atât mai puțin a Popoarelor din Est. Istoria postbelică ne reamintește că orice tulburare a ordinii comuniste într-o țară din Lagăr era imediat lichidată de Moscova. Fie prin presiuni asupra autorităților comuniste din țara respectivă pentru a reprema mișcarea, fie chiar – ca în cazul RDG în 1953, Ungariei în 1956, Cehoslovaciei în 1968 – prin intervenție militară. A spune că de data asta Kremlinul nu intervenea pentru că se temea de reacția Occidentului e o nerozie. Lumea era și în 1989 împărțită în sfere de influență. Nimici nu ar fi riscat un Război nuclear de dragul cehilor sau al polonezilor.

A doua notă bizară a schimbărilor, remarcată de Radu Portocală, ține de „*simultaneitate și concentrarea lor într-un timp foarte scurt: cîteva luni au fost de ajuns pentru ca blocul sovietic din Europa Centrală și de Est să se năruiască*“, într-o vreme când „*internetul nu exista și coordonarea între eventualele mișcări contestatare, banală azi mulțumită «rețelelor sociale», nu putea nici măcar să fie închipuită*“.

Radu Portocală scrie că răsturnările din Europa Centrală și de Est au urmat deciziei luate de Kremlin de a renunța la Lagărul socialist.

Eu nu cred că e doar asta.

Peste tot în Est, inclusiv la noi, au căzut regimuri tradițional comuniste, în conflict cu gorbacioivismul, pentru a lăsa locul unor regimuri perestroikiste.

Această teză n-o neagă pe cea a lui Radu Portocală. Noua conducere de la Kremlin ajunse la fundul sacului în plan economic. Una dintre cauze stă în cheltuielile importante cu ținerea în viață a unor regimuri urite de Popor.

Ca și în URSS, se speră că perestroikismul va aduce la putere echipe comuniste liberale, în stare să recâștige suportul popular. Că ulterior, ca și în URSS, aceste regimuri au fost înlocuite cu regimuri democratice e o altă poveste. Lovitura de stat pusă la cale de Moscova în România n-a fost o excepție în politica lui Mihail Gorbaciov față de toate țările socialiste europene. Specificul Prăbușirii din România izvorăște din aprecierea greșită a Puterii regimului. Atât sovieticii, cât și occidentalii credeau că Nicolae Ceaușescu era atotputernic.

În realitate, Conducătorul nu mai avea nici o putere. Căderea, mai întâi, și executarea lui Ceaușescu, mai apoi, sunt văzute de Radu Portocală dinspre Europa spre România și nu invers, cum procedează mai toate studiile de la noi, nu fără o anume fudulie patriotardă, dinspre România spre Europa.

Aparițiile de pînă acum, cele din țară îndeosebi, s-au concentrat pe explicarea Evenimentelor din interior.

Din cînd în cînd s-au făcut trimiteri la răsturnările spectaculoase din celealte țări sociale.

Acestea aveau însă menirea de a scoate și mai mult în evidență originalitatea lăudabilă a întîmplărilor de la noi.

Radu Portocală dărîmă dintr-o lovitură schelăria de orgoliu național.

Căderea lui Ceaușescu nu e un eveniment unic în Europa. Ea se înscrive, desigur, cu unele specificități, în seria de schimbări din Europa Centrală și de Est, inițiate și dirijate de Moscova lui Gorbaciov.

Echipele comunismului tradițional – date jos prin Mișcări de stradă

Peste tot în Europa Centrală și de Est, schema folosită de Moscova a fost în esență aceeași.

În istoria comunismului, venirea unei noi echipe la Kremlin provoca, mai devreme sau mai tîrziu, schimbări ale echipelor de conducere din întreg Lagărul socialist. Hrușciovismul a impus în întreaga Europă Centrală și de Est destalinizarea de la Moscova. Brejnevismul, care i-a urmat, a înlocuit echipele hrușcioviste.

De regulă, schimbările din Lagărul socialist erau operate prin lucrături patronate de Moscova în cadrul conducerilor de partid și de stat.

Oamenii noii echipe de la Kremlin puneau la cale, într-o plenară a CC, lovitura de Palat prin care era răsturnată foata conducere.

Echipa lui Gorbaciov schimbă procedura!

Conducerea intrată în dizgrație nu mai e dată jos prin intrigă dirijate de Kremlin sau prin intervenția în forță. Se apelează acum la formula mișcărilor de stradă. Protestele, inițiate și susținute de echipa gorbaciovistă de pe plan local, sprijinită de Moscova, sunt folosite în schimbarea vechii echipe, dogmatice. Altădată, mișcările de stradă erau condamnate și,